

Dräng och piga.

Ur boken Snapphanar och andra i gamla tiders Bohuslän
Utgiven 1969 Av Sven Rydstrand

Under gångna århundraden var det ej ovanligt att varje bonde på landet hade ett antal drängar och pigor, som skulle uträtta det grävsta arbetet på gården. På mindre ställen räckte det väl oftast med en eller två av vardera slaget, men på de större gårdarna och godsens var antalet drängar och pigor ganska stort. Och dessa tjänare var inte anställda som nu för dag eller månad, utan anställningen gällde minst ett år i taget. Tillträdesdag var den första november, och flyttodagen var den 24 oktober. Härom hette det i Kungl. Legostadgan av år 1833:

"Legohjon må man ej städja utan emellan Larsmässo och Michelsmässo dag, ej heller förrän man viss är, att det sin förra tjänst uppsagt. Gör någon det, bote han tio daler."

I den vecka, som inföll emellan den 24 oktober och 1 november, skulle drängar och pigor ha ledigt. Det var den s.k. "friveckan", och då var i regel allt utearbete avslutat för året, varför bonden inte längre hade någon brådska. Då anordnades i regel marknader och fester, för att det lediga folket skulle kunna få tillfälle att roa sig. Men före den första november skulle dock alla vara i tjänst igen, annars kunde husbonden med länsmannens hjälp föra dem åter i arbete. Och dessutom kunde det bli böter för de trilska.

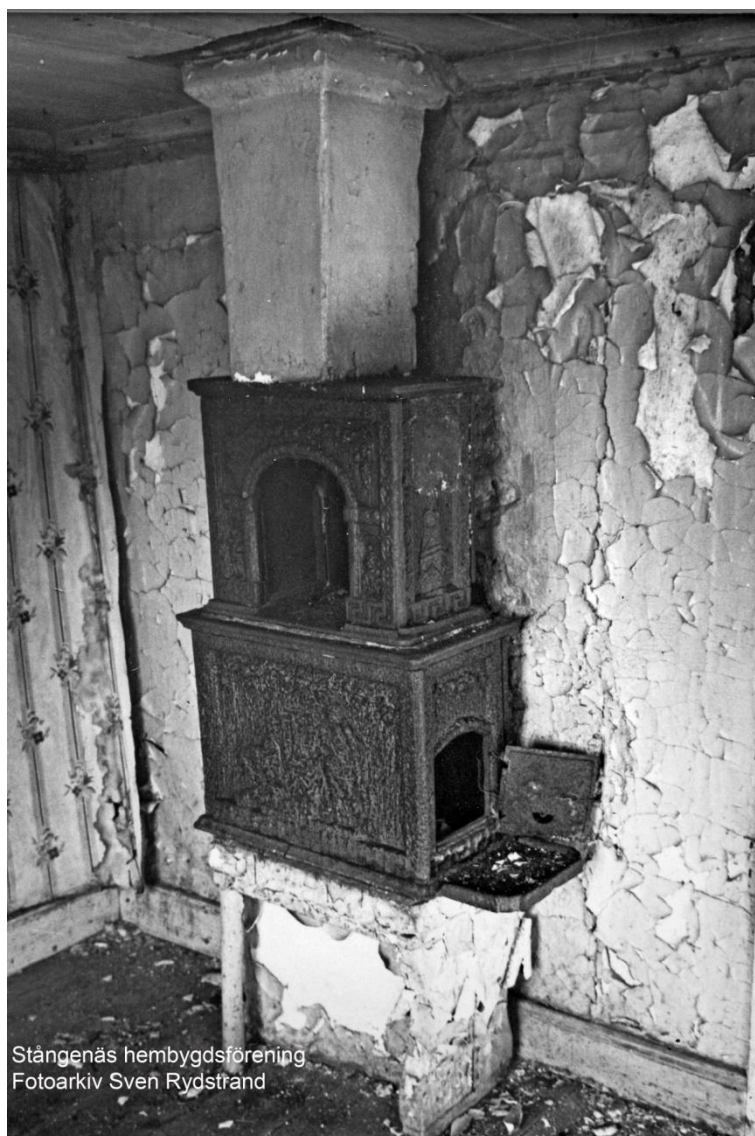
Det var nog inte alltid så roligt att vara dräng och piga förr i tiden. Enligt vad det berättas, hade tjänstefolket det nämligen ganska dåligt på många ställen. Ofta var nämligen arbetet tungt, arbetsdagen lång och kosten skral. Särskilt var så förhållandet i Bohusläns magra skogstrakter, där bönderna alltid levat under små ekonomiska förhållanden och därför ofta varit gnidna och snåla. Men även på herrgårdarna hade drängar och pigor det svårt. Där fanns nämligen ofta rättare och inspektörer, som mången gång höll de anställda under rent av militärisk disciplin och lät käppen dansa över deras ryggar, om de beträddes med olydnad eller lättja.

Därav – och kanske också av andra orsaker – kom det sig, att rätt många bohuslänska drängar och pigor under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet flyttade över till Norge, där det på den tiden var bättre förhållanden i flera avseenden än här hemma. I grannlandet var det också gott om arbete både på gårdarna och inom industrin, eftersom den norska ungdomen i stor utsträckning hade farit till Amerika eller låg ute på fiske. Visserligen reste även många bohuslänska drängar och pigor över till det stora dollarlandet i väster vid denna tid, men de flesta tycks ha föredragit att stanna i Norge i stället för att ge sig ut på en äventyrlig färd över Atlanten, även om lockelserna från den andra sidan var nog så svåra att stå emot.

Av de brev, som Norge-emigranterna skrev hem, kan man utläsa hur de hade det. Då de jämförde med förhållandena hemma, fann de i regel att det var väl så bra i Norge, ja, ibland alldeles förträffligt. Så här skriver en dräng från Bro socken, som år 1894 utflyttade och tog anställning på en gård i närheten av Tönsberg.

"Du kan tro, att här i Norge är mycket fint och väl i ordning emot vad det är i Sverige, och här på gården är mycket vackert och fint, må du tro. – - Och jag kan tala om, att vi tog ut korna den 16 maj, och då fick vi vara en 3–4 personer om varje ko och leda dom upp på ett stort klöverfält. Och då vi hade fått ut korna, så skurade vi fähuset så väl, så att Meli i Skärstad har inte sitt golv finare, för här har de ett särskilt sommarfähus till korna."

Det reste visst många gutter ifrån Härnäs till Norge en fjorton dagar efter oss, och nu har jag köpt mig en skrivtavla, och nu skall jag lära mig att skriva och räkna här i Norge, så att jag skall kunna med det bättre, då jag kommer tillbaka, för i Sverige där blev det alls icke någon tid för mig att skriva och räkna, som det kan bli här i Norge ibland. För jag arbetar inte så långt på natten, som då jag var hos Herman i Ingeröd, för jag skär inte något hackelse om kvällarna nu för tiden, som jag fick göra på Ingeröd. För där fick man allt arbeta såväl om kvällen som om dagen och ibland långt in på natten. För på Ingeröd där var mycket att göra såväl om söndagar som andra dagar, för de var nästan lika alla dagar på Ingeröd. Och jag tjänar allt fler kronor här i Norge för året än vad jag gjorde på Ingeröd."

Stängenäs hembygdsförening
Fotoarkiv Sven Rydstrand

En gammal norsk järnspis fanns ofta i torpstugorna.

En fattig bonddräng stod inte så vidare högt på rangskalan i en gången tid, och inte pigan heller för den delen. I den gamla katekesen hänfördes de till bondens tillhörigheter och räknades upp tillsammans med "hans ox och hans åsna". De hade ingen rösträtt och inte ens rätt till bänkplats i församlingens kyrka. Där sammanfördes drängar och pigor på läktaren, om de någon gång besökte gudstjänsten.

Och drängalönen, den var just inte tilltagen i överkant, precis. Av gamla bouppteckningar och andra handlingar från början av 1800-talet framgår, att årslönen för en dräng kunde variera mellan 30–40 riksdaler på sina håll. Pigorna hade inte på långa vägar så mycket. De flesta av dem fick nog nöja sig med 10 riksdaler i årslön, åtminstone under 1800-talet. Dessutom kanske de fick några klädespersedlar och skodon, dock sannolikt av billigaste slag. Vad de saknade främst var frihet och självständighet och därmed också trivsel med tillvaron. Det var nog främst denna ofrihet och vantrivsel, som gjorde, att drängar och pigor så småningom kom att försvinna, när den nya tiden gjorde sitt intåg på landsbygden.

Ty sedan industrin börjat utveckla sig en bit fram på 1900-talet, började både drängar och pigor att resa sig. Först fordrade de högre löner under hot om att annars flytta till städerna. Sedan ville de ha ordnad ledighet, egna rum m.m. När det till slut på 1940-talet gick så långt, att en dräng och en piga fordrade 100 kr vardera i månadslön, då tyckte de flesta bönder att det gick för långt. De ansåg sig inte längre ha råd att hålla sig med tjänstefolk. Och så försvann drängar och pigor från gårdarna, varifrån statare och torpare en tid förut gett sig iväg.

Nu torde de bönder vara ganska lätt räknade, som har råd och möjlighet att hålla sig med tjänstefolk. De är inte så lätta att få tag på. Det börjar i stället bli allt vanligare, att jordbrukarna själva åtager sig arbete vid industrierna och sköter sina jordbruk på lediga stunder. Med maskinernas hjälp kan sådant gå för sig. Bonddrängen och pigan figurerade inte sällan i visorna förr i tiden, och vi skall till slut här återge en karakteristisk sådan visa av okänd författare. Troligen är den tillkommen i slutet av 1800-talet:

*Veckans dagar är tunga och långa
för en fattiger stackars bondedräng.
Han har mödor så svåra och många
hela dagen på åker och på äng.
Men när han på lördagskvällen till sin flicka får gå,
är han sjutton så glad och nöjd ändå.*

*Jag har en fästmö, och hon heter Karna,
jag har gett na bad psalmebok å ring.
Jag är så innerligen glad å att jag har na,
för ho är så röd å rosiger å trind.
Och när jag på lördagskvällen till min Karna får gå,
är jag sjutton så glad och nöjd ändå.*

*"Hör du Olle, säg vem är din nästa?"
Så fråga prästen mej på sista husförhör.
"De är allt Karna", sa jag, "till det mesta,
för jag älskar henne som mej själv tess jag dör."
Och när jag på lördagskvällen till min Karna får gå,
är jag sjutton så glad och nöjd ändå."*

*Men jag blev ledsen, för alla människor flina,
och prästen dundrade, så att han blev hes,
och han dömde mej till en evig pina,
för att jag inte kunde min katkes.
Men när jag på lördagskvällen till min Karna får gå,
är jag sjutton så glad och nöjd ändå.*

*När som jag skall till himmelen fara
och jag slutat har mitt jordiska slit,
vill jag ej en enda timme där vara,
om jag inte får min Karna med mig dit.
Men när jag på lördagskvällen till min Karna får gå,
är jag sjutton så glad och nöjd ändå.*

*Himlens glädje vill jag gärna försaka,
om jag än fick det aldrig så gott.
Hellre vänder jag till jorden tillbaka
eller också dit som prästen mej spått.
Men när jag på lördagskvällen till min Karna får gå,
är jag sjutton så glad och nöjd ändå.*

Under 1700-talet blev många kvinnor på Stångenäset dömda till döden för barnamord, varefter de avrättades på så sätt att de halshöggs och brändes på de s.k. "Brastads högar", där nu Brastads nya kyrkogård ligger. Där är dessa kvinnor också begravna i de stora högar, som ännu finns kvar. Själva högarna är egentligen järnåldersgravar, men på dem har också hållits häradsting under medeltiden.

Utsikt över Brodalen och Brofjället

En av de kvinnor som avrättades var den 23-åriga Elin Hansdotter från Blådjuperöd i Bro socken. Hon hade varit tjänstepiga hos kontraktsprosten Andreas Bornander i Bro och hade år 1747 framfött ett oäkta barn som hon bragt om livet. Hon hade även dödat ett av sina tidigare födda barn. Allt enligt vad domboken berättar.

Rättegången med denna kvinna är mycket innehållsrik och intressant ett stycke samhällshistoria på den tid, då kvinnorna verkligen var långt tillbakasatta och utan tvivel hade det mycket svårt. Protokollet återges här i sin helhet, men med normaliserad stavning:

År 1747 den 1 juni blev efter föregången kungörelse till resp. konungens befallningshavande urtima ting förrättat å vanliga tingsstället Kviström i Tunge härad av undertecknad vid välborne herr lagmannen Sten Cederfeldts vid nu pågående riksdag ledighet från domsysslornas förrättande, av kungl. majestäts och riksets höglovl. Göta hovrätt särskilt förordnad domhavande, med tingslagets vanliga nämnd Olof Antonsson i Frötorp, Swen Ingewaldsson i Ödby, Börje Larsson i Broberg, Anders Christophersson i Bärby, Oluf Hermansson i Björneröd, Anders Nillsson i Kettilsröd, Hans Nillsson i Åseby, Anders Svenungsson i Korseberg, Jon Bryngelsson i Kråkhult, Jon Jacobsson i Bodilsröd, Hans Jönsson i Folkesberg, Per Jonsson i Pilegård och Anders Hansson i Ryk, Varvid även tillstädes voro befallningsmannen högaktad Anders Ljungwall och länsmannen välaktad Sören Mellander. Då till rannsaking företogs det av ogifta kvinnfolket Elin Hansdotter sistlidne annandag Pingst förövade barnamord, därutinnan ogifta drängen Lars Andersson även på visst sätt skall vara delaktig.

Herr befallningsmannen androg härvid huruledes Elin Hansdotter, som varit i tjänst hos herr prosten Bornander i Bro prästegård uti Stångenäs härad och Bro socken, har efter plägat köttligt umgänge med tjänstedrängen Lars Andersson darsammanstädes, som skola hava Elin till äkta, annandag Pingst eller den 11 maj framfött ett fullgånget piltebarn, det hon då i lönn lagt och om livet bragt. Skolandes förenämnde dräng, som förmenas henne med barn rått. så vida vara delaktig därutinnan, att han både hulpit henne att gömma barnet som ock denna grova gärning sedermera förtegat, vilket herr kronobefallningsmannen till denna tingsrättens närmare rannsaking och skärskådande framställde.

Länsmannen Mellander berättar således detta blivit röjt, att sedan det skall varit synbart att Elin varit havande och dess husbonde herr prosten Bornander, som förmärkt det Elin till sin stora tjocklek hasteligen avtagit om aftonen den 16 maj, som var en söndag, efterskickat länsmannen, har han genast låtit taga Elin Hansdotter i fängsligt förvar, och då följande dag efter gudstjänstens slut genom undersökning av tvenne förfarna kvinnor befunnits att Elin nyligen framfött barn, bemödade sig länsmannen på allt sätt att beveka henne till en ren bekännelse, var hon gjort av fostret, varefter Elin följt med länsmannen och kvinnorna till kyrkogården, varest hon sagt det i en håla vara nederstucket, men då det där ej fantes, har de efter hennes anvisning gått till en stenmale i Brofjällsliden, men som det där ock fåfängt eftersöktes, har Elin efter länsmannens allvarliga tilltal och föreställning omsider för honom och kvinnorna bekant, det drängen Lars Andersson annandag Pingst om aftonen efter hennes begäran tagit barnet ut ur denna stenmalen och på ett annat ställe bättre förvarat, som Elin då ej skall vara bekant, i anledning varav länsmannen genast förfogade sig till drängen Lars Andersson, som genast uppå tillsägelse utan allt förnekande uti marken väster om Brofjället uti några stora stenar emellan Mellberg och Mellby framtagit ett alldeles fullgånget piltebarn, vilket såväl av åtskilliga andra, som i synnerhet av nämndemännen Börje Larsson i Broberg, Anders Svenungsson i Korseberg och Anders Hansson i Ryk behörigen blivit besiktigat och befunnits vara fullkomligt med oknuten navelsträng, helt blodig samt vid vänstra tinningen haft en röd hudlös fläck eller sår, varandes för den starka sommarhettan däruppå genast ett kläde omlagt och i en kista uti kyrkogården nedsatt. Eljest berättade länsmannen härvid att en dräng vid namn Erik Andersson, som tjänat i Bro förlidet år, skall efter utkommet rykte även med Elin haft köttslig beblandelse.

Elin Hansdotter, 23 år gammal, till växten medelmåttlig samt nu frisk och för, framställdes och efter tjänlig till henne gjord förmaning bekände att sedan drängen Lars Andersson med henne tre veckor före jul begynt att pläga köttsligt umgänge, som han därefter åtskilliga gånger gjort, och hon med samma dräng strax före påsk i herr prosten Bornanders närvaro blivit trolovad, har Elin vid kyndelsmässotiden förmärkt sig vara havande och sådant för drängen Lars Andersson upptäckt.

Pingstdagen om morgonen skall hon ha gått upp på ett ränne eller foderlada för att hiva ned foder till fåren, då hon av ett fall nedför rännet känt sig ganska ont men sådant för ingen upptäckt, förrän hon om annandag Pingst sagt det för Lars, som kom till henne från Röe, då hon ute i marken var och vaktade fåren. Lars gick sedan hem till prästegården med kom genast åter, då Elin känt sig helt sjuklig och efter en timmes tid emot aftonen framfött ett piltebarn, vilket Lars, som allena varit tillstädes men dock ej därvid gjort henne någon annan hjälp än att han hulptit henne uppför en bergshäll uppför en lid eller en backe och uppå hennes begäran ur marken upptog utan att Elin det allra ringaste skall rört vid fostret och sedan Elin tagit klädet av halsen och bett honom däruti förvara fostret har han med Elins samråd då lagt det i stenmalen i Brofjället. Dock skall Lars många gånger förut frågat om hon icke ville följa med honom till Bro och taga fostret med sig eller om han skulle gå efter någon kvinna från Broberg, som var den närmaste gården. Vartill Elin säger sig allena hava svarat att hon menade det behövdes inte. Emot aftonen har Elin i följe med Lars Andersson gått hem till prästegården utan att de härom något upptäckt.

Även bekände nu Elin Hansdotter att hon för sex år sedan under sin tjänst på Sörkila i Lyse socken på Stångenäset blivit lägrad av yngste sonen i huset, Albrekt Andersson, därav hon vid pingsttiden följande år framfött ett flickebarn, som även skett lönnligen utan någons närvaro eller vetskap, då hon varit ute i marken. Viljandes hon väl i början ej tillstå att samma foster var fullgånget men vidgick omsider efter tingsrättens varning till henne, att det var alldeles fullgånget och att Elin sett det andas, men som hon ej förmått att själv ansa det, skall fostret blivit av blod förrunnet, och som hon ej vidare såg något liv däruti, skall hon en stund därefter, då hon kommit något för sig, det även väl uti en stenmale nedgrävt, som hon dock fruktar sig nu icke kunna utvisa.

Tillstående Elin likledes nu att det barn, som hon sistlidne annandag pingst framfött, även varit vid liv både då det framkom och då Lars det upptog. Men hon förnekar på det högsta att hava på minsta sätt lagt handen därpå eller efter födelsen rört därvid. Ävensom hon uppå tillfrågan högeligen bedyrar, det varken Albrekt eller någon annan haft det minsta kunskap om hennes första foster eller vetat om att hon varit havande. Men då hon av kronobetjänterna blivit eftersatt och ryktet om hennes köttsliga beblandelse med Albrekt Andersson uppkommit, har han gett henne 18 öre silvermynt till hjälp på resan till Norge, dit han såväl som flera anmodat henne för det uppkomna ryktet att resa.

Efter rättens vidare föreställning till Elin om sanningens rena och pålitliga bekännelse samt nu närvarande komministern ärevördige Bengt Borgs och herr adjunkten Lysells till henne gjorda gudeliga förmaningar, att så framt hon ville visa någon ånger över sina begångna synder såsom ett säkert tecken av ren bot och bättring, dessförutan hon ej kan vänta sina synders förlåtelse och någon nåd hos den store, allvetande guden, bekände Elin vidare rent ut, att såväl det förra som det senare fostret knarrat och kvittrat och att hon på knä framfött båda fostren och efter födseln fullbordan genast uppstigit, varav navelsträngen skall lossnat och avbrutits.

Detta blev genast för Elin Hansdotter uppläst och denna hennes otvungna bekännelse ord ifrån ord av henne vidkänt och tillstått, varefter sedan hon blivit från tingsrätten avförd, för nödigt ansågs att ej allenast låta nämndemännen Anders Svenungsson i Korseberg, Anders Hansson i Ryk och Jon Jacobsson i Bodilsröd följa med Elin till Sörkila och uppsöka det första fostret utan ock att tillsäga Albrekt Andersson att sig här infinna samt dess av ålderdomssvaghets sjuka moders berättelse härutinnan avhöras. Varjämte Erik Andersson i Bjälkebräcka även blev efterskickad.

Lars Andersson, om 23 års ålder, av medelmåttig växt i krafter och lemmar, framställdes, och efter till honom gjord tjänlig förmaning att bekänna sanningen, tillstod att 14 dagar före jul förlidet år, då Elin Hansdotter tvenne nätter kommit till honom i drängstugan och lagt sig nära honom, har han haft köttsligt umgänge med henne, men ingen gång förr eller senare har han varit henne när. Vid kyndelmässotiden innevarande år har såväl Elin som han för herr prosten och prostinnan i Bro bekant att de varannan hävdat och Elin tillstått sig vara med barn, varvid de vid påsketiden blevo förlovade. Sedan har Elin ingenting härom låtit sig märka, förrän Lars annandag Pingst sedan han från Röe hemkommit till Bro och emot aftonen gått ut i marken, då han vid ankomsten förmärkt att hon redan framfött fostret, som då låg dött.

Påståendes därjämte att han ej var närvarandes vid födelsen eller såg det minsta tecken till något liv eller rörelse hos fostret, ej heller förstätt om det var fullgånget eller ej. Omsider och sedan tingsrätten med allehanda allvarsamma föreställningar förehållit Lars Andersson att så mycket mer hålla sig till sanningen, som lögnen är Satans foster och han dess rätte fader, och denna dess nu gjorda berättelse så mycket mindre kan synas trovärdig, som den är alldeles stridande emot den bekännelse, som Elin redan förut har gjort, innehållande bl.a. att Lars ej allenast tvenne gånger varit hos henne i marken annandag pingst utan också såväl under själva födelsen varit tillstädes som fostret levande upptagit, lät han härav såväl som av prästerskapets gjorda vackra förmaningar till honom av Guds heliga ord, sig äntligen till en sådan otvungen bekännelse med mycken rörelse bevekas och bekände att han på återvägen från Röe för första gången kom till Elin, då hon klagade sig av fallet utför rännet vara ganska sjuk och att han efter hennes begäran genast måste komma åter till henne från Bro, då han funnit Elin ännu mera sjuklig, nedliggandes på marken, och sedan han hade hulptit henne upp och gått med henne ett långt stycke över en berghäll och uppför en lid, har hon en liten stund därefter upprätt på fötterna hållit honom om axlarna och framfött ett piltebarn, som fallit på marken och i födelsen men ej senare något knarrat, i vilken ställning Elin en stund blivit kvarstående men sedan med hans tillhjälp sig ett litet stycke därifrån flyttat, då han efter begäran lämnat henne sitt strumpeband, som hon sedan om sig knutit och sedan på marken sig nedlade.

Skolandes Lars åtskilliga gånger såväl före som efter födelsen velat förmå Elin att gå hem, och sedan hon det ej velat, erbjudit sig att skaffa hjälp ifrån Broberg, några kvinnor som kunde komma henne och fostret till hjälp, men Elin har detta ej heller velat. Därefter har Lars efter Elins begäran upptagit fostret från marken, som var överallt full av små stenar, och uti samråd med Elin det in uti halsklädet lagt, som hon lämnade honom, och in uti en stenmale därstädes på sidan förvarat och med löv överhöljt, då Lars ej kunnat förmärka det ringaste liv eller rörelse hos fostret, som han med många tårar högeligen bedyrar, utan var det av navelsträngen, som han ej förstätt att tillbinda, helt blodigt och i ansiktet av orenlighet alldeles nedsmutsat, så att han ej kunde märka, huru det rätteligen såg ut. Därefter gick han nedför liden tillbaka och så vidare hem. Då Lars den följande natten på Elins begäran fostret

på ett annat och säkrare ställe väl förvarade på det ingen skulle komma över och få se det. Efter beaktelsens uppläsande och vidkännande avfördes han.

Komministern ärevördige herr Bengt Borg och herr prosten Bornanders adjunkt, herr Gudmund Lysell, gävo vid handen att Elin och Lars ännu ej äro särdeles grundade i sin kristendom men blivit av herr Bornander uti förlidne påskatid uti herr Lysells och fru prostinnans närvaro trolovade, sedan Elin förut bekant för dem sig vara av Lars med barn rådd, men ej har Elin med någon annan veterligen varit förlovad.

Den 2 juni klockan 7 om aftonen återkommo till tinget de i går utskickade tillika med Elin Hansdotter, då nämndemännen för tingsrätten uppviste alla benen efter ett fullgånget barn, vilka de efter mycken möda återfunnit, kommandes de upphittade benen efter rannsakingens slut uti en ask på kyrkogården att nedläggas.

Elin framställdes därefter och tillfrågades om icke detta var benen efter samma flickebarn, som hon år 1741 framfött och låtit omkomma. Då svarade hon: "Jo, det är detsamma." Frågades hon om hon kan förneka att hon har lagt handen vid detta sitt foster. Hon bedyrar då i det högsta att hon det icke gjort.

Därefter förekallades åter Lars Andersson, och i hans närvaro frågades åter Elin om hon kan på sitt samvete säga att fostret verkligen varit levande, när Lars det från marken upptog. Då svarade hon att sedan hon hade fött barnet och Lars litet därifrån hulptit henne att lägga sig neder på marken, har hon frågat honom om fostret levde, då han som förut ej sett därefter svarat: "Det lär ej vara mycket". Men sedan då han upptagit barnet och hon det vidare efterfrågat, har han sagt: "Det lever alldeles intet." Vilket hon dock själv vidare ej skall eftersatt utan ytterligare frågat Lars var de skulle göra av barnet, eftersom det var dött, och då han svarat att han vet inte, har hon sagt att efter det den olyckan hänt att det är dött, så är det bäst att gömma det väl, så att ingen får se det, som han ock gjort, sedan Elin lämnat honom sin halsduk att lägga det uti, vilket allt Lars nu vidgick vara dem emellan hänt och tält. Elin frågade varför hon i går bekände att fostret levde, då Lars det upptog.

Hon svarade att det var hennes mening att det levde då det föddes, men senare såg hon det ej. Frågades hon om hon vid födseln hade stått på knä eller på fötterna upprätt, vilket senare Lars bekant mot hennes i går gjorda beaktelse, svarade hon att hon först stått på knä, men just då födseln skedde, har hon genast uppstigit och därigenom blivit skild från fostret, det ock Lars sig nu erindrade. Frågades, varför Elin, som likväl varit med Lars trolovad, sig denna gärning företagit. Då svarade hon att hennes mening varit att eftersom barnet ej levde, så behövde hon det ej uppenbara. Men hennes fulla uppsåt skall varit, att därest barnet varit levande, hon då velat giva det till känna och taga det med sig hem, men som hon av Lars fått höra att det ej hade något liv, har hon då bedit honom det väl förvara.

Sedan Lars åter blivit avförd tillfrågades Elin om hon ännu icke kunde erindra sig det någon avvetat det förra fostrets omkommande. Då svarade hon att ingen människa det allra ringaste därav vetat. Frågades hon om hon före födelsen för någon uppenbarade att hon varit havande en gång. Svarade hon: "Alldeles för ingen vidare än för sin döda mor." Frågades om Erik Andersson och hon, då han henne hävdade, lovat henne äktenskap. Svarade att de å båda sidor lovat varandra äktenskap, men de har ej ordentligen trolovade varit. Dock har sedermera hennes tycke för honom alldeles förfallit.

Albrekt Andersson i Sörkila, som nu även till tinget blivit inkallad, framkom, och uppå tingsrättens förfrågan om han haft köttslig beblandelse med Elin Hansdotter vid Olsmässotiden år 1740, svarade sig ej kunna frångå att sådant åtskilliga gånger skett, ehuru det vid det ordinarie tinget härstädes den 5 nov. 1741 och den 3 mars 1742 efter nu uppvista domboksutdrag av honom blivit förnekad, varför saken då förmeddelst Elins bortvikande blev i brist på tillräckliga skäl till närmare upplysning av tingsrätten utställt. Frågades om Elin ej bekant för honom det hon var havande och att hon fött eller omkommit barn.

Svarades att hon har alldeles intet därom för honom någonsin berättat, det Elin, som även blev framkallad, enligt dess förra bekännelse än vidare tillstod. Frågades om han icke hade bett henne fara till Norge och givit henne pengar därtill. Svarades att han i anseende till det grova ryktet, som hon hade om sig, bett henne fara dit och givit henne 18 öre silvermynt då hon gått. Frågades om han ej sedan den pingstdagen 1741 och innan Elin till Norge bortrest haft köttslig beblandelse med henne. Svarades nej. Slutligen berättade de återkomna nämndemännen att de av Albrekts moder efterfrågat om hon sig något om detta barnamord hade sig bekant eller om hon ej förstått att Elin varit havande, då Elin hos henne tjänte. Därtill hon svarat alldeles nej och att hon intet därom det ringaste hade att avgiva.

Erik Andersson i Bjälkebräcka, 22 år gammal, blev även till förhör framhävd och tillstod det han förliden Larsmässotid ned uti ladorna i Bro prästegård, där han då tjänte, några gånger haft köttslig beblandelse med Elin Hansdotter, men som han vid Michelsmässotid slutade denna sin tjänst och ständigt varit vistande hos sin broder på Bjälkebräcka, så skall han sedermera varken tält med Elin eller på något sätt avvetat att hon varit havande, än mindre om denne senare hennes grova missgärning haft någon kunskap, påståendes därjämte att hävdandet hade skett under ett av dem på båda sidor utfäst äktenskapslöfte.

Länsmannen Sören Mellander framgav följande skriftliga besiktningstest:

Då jag kronolänsman var och uppsökte det av kvinnfolket Elin Hansdotter annandag pingst eller den 11 maj framfödda och å lönn lagda barn som drängen Lars Andersson den 17 därpå omviste, befann jag samma barn vara uti ett stenröse under en stor sten vid pass tvenne alnar djupt naket nedlagt och med små stenar överhöljt. Barnet, som bemälte dräng genast då det blev funnet uttog och frambar till Bro prästegård, blev av oss undertecknade noga besiktigt och synt, och befann jag detta piltebarnet vara av fullkomlig storlek med neglar å händer och fötter samt med ett halyfingerlångt hår.

Å dess hela kropp, som var vit, där stenarna hade klämt, funno vi ingen den ringaste blånad eller blodvite vidare än navelsträngen, som vid pass en tvär hands längd hängde vid barnet oknuten samt var tjock och svartaktig. Uti ansiktet befunno vi barnet på högra sidan kindbenet ifrån ögat till örat upp till pannehårshålan ungefär en halv manshand vara rött och blodigt samt huden avskavd, men inte kunde vi finna någon brosk eller ven vara på det stället krossat. Detta allt varder under eds förpliktelser av oss intygat. – S. H. Mellander – Anders Rygren. – Anders Svenungsson. – Börje Larsson.

Vidare upplysning stod i denna sak icke att erhålla, utan sedan de brottsligas gjorda bekännelser för dem blivit upplästa, stannade tingsrätten i följande

Utslag:

Den hållna rannsakingen med de därvid förekomna omständigheter har urtima tingsrätten i noga övervägande tagit. Och vad Elin Hansdotter beträffar, så alldenstund det är uppenbart och oförlitneligt att hon vid det första, pingstdagen år 1741 framfödda flickebarnet, både fördöljt att hon varit havande och vid barnafödseln sökt enslighet, samt fostret, som hon vidgått varit levande och fullgånget, å lönn lagt och ej för någon uppenbarat. Ävensom hon ock vid detta senare sistlidne annandag pingst, eller den 11 maj framfödda fostret ej allenast sökt enslighet i marken vid födseln utan ock förvägrat Lars Andersson att gå efter kvinnor, honom och fostret till hjälp, utan ock låtit fostret utan all vård och skötsel ligga och enligt de edeligen avhörda besiktningsmännens utsagor, av blod förrinna, därav så väl som av dess nedfallande på den steniga marken det troligen hava döden ljutit. Fördenskull och i förmåga av 46 kapitel i Missgärningsbalken prövar tingsrätten för rättvist, det bör konan Elin Hansdotter för dessa dess begångna grova missgärningar halshuggas och å bålet brännas.

Och som Lars Andersson i detsamma fosters omkommande så vida delaktig varit, som han ej allena låtit avråda sig att gå till Broberg och hämta kvinnor till hjälp för Elin och barnet vid och efter födseln, varigenom fostret till livet hade kunnat räddas, utan ock både hjälpt till att det bortgömma och gärningen förtegit, så ehuru honom emot dess ständiga förnekande ej kunnat övertygas att hava lagt hand vid fostret eller därtill hulptit eller rått, vartill ej heller hållen besiktning någon trolig anledning giver. Likväl som han i denna missgärning såsom mindre delaktig bör anses, finner tingsrätten i anledning av 61 kapitel Missgärningsbalken skäligt, det bör Lars Andersson för brott sina avstraffas med 20 par spö, 3 slag av vart paret.

Domen, som är undertecknad av häradshövdingen Joh. Fred. Wesslou, blev underställd kungl. Göta hovrätts beprövande, men där blev ingenting ändrat utan dödsdomen över Elin Hansdotter fastställd. Samma år blev hon också avrättad vid Brastads högar. I Brastads kyrkobok finns nämligen följande anteckning om hennes död:

"1747 den 12 december avrättades kvinnfolket Elin Hansdotter, vilken sitt eget foster hade om livet bragt."